

Kurucusu:
Dr. Mehmet Ali UZ

Yayın Kurulu:
Dr. Mehmet Ali UZ
Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU
Hasan YAŞAR
Ahmet ÇELİK
Ali IŞIK
Av. Serdar CEYLAN

CİLT: 24 • SAYI: 37
21 Ocak 2026 ÇARŞAMBA

KADEMİK

Sayfalar

Merhaba

f /akademiksayfalar

www.merhabahaber.com

40. ÖLÜM YIL DÖNÜMÜNDE HOCAM PROF. DR. MEHMET KAPLAN

[Her alanda olduğu gibi bilimde de vefa esastır. Elinden tutup bilim basamaklarını birer birer çıkartıp ‘adam ettiğiniz’ veya öyle sandığınız bazıların ihanet derecesine varan davranışlarını siz bağışlasanız bile bilim dünyası ve insanlık tarihi asla bağışlamayacak, onları gayya kuyusunun dibine çivileyeceklerdir. ‘Bizim etrafımızda var mı?’ diye sormaya gerek yok, onlar her ortamda boy atarlar, ancak sarmaşık gibi kısa bir süre sonra boyun büküp bir çöplüğe atılıverirler.]

Bilmem içinizde hâlâ 366 sayfalı masa takvimi kullanmanız var mı? Ben ‘hâlâ’ kullananlardan biriyim. Yılın başı gelmeden aldığım için yeni takvimimizin yılın ilk birkaç haftasına bakarak bazı konuları yakalamak isterim. Hatta kendi özel ajandamdan bazı tarihleri bulup çıkarırım. Bunlardan ikisini giriş niye-

tiyle hatırlatıveriyorum.

Dört kardeşin üçüncüsü ve tek kız çocuğu olan annem, galiba büyüüp yürümesinde emeği geçtiği için ailenin en küçüğü olan kardeşine aşırı derece bağlıydı. Bunda onun ailemizin ilk ve tek devlet memuru olup gurbette yaşama-

sının da rolü vardı. Bu küçük dayımız Hafız Mehmet Köse-oğlu o yıllarda Adana'da polis memuru olarak görev yapıyordu.

Adana'nın kurtuluş günü ise ocak ayının başlarında bir gün. Artık her 05 Ocak Adana'nın kurtuluş günü olarak kutlanıyor.

Derken dayımızdan bir haber gelir, "Abla, bu yıl Adana'nın kurtuluş gününe Mehmet Takımı geliyor. Sen de gel, beraber görelim." (O yıllarda bu tür eylemler için izlemek fiili henüz icat edilmemişti!) Onun için on yıllardan beri her 05 Ocak'ları hatırlamadan edemem.

Ancak vefalı ve konuya ilgi duyan, sayıları ise beşi, bilemediniz onu bile bulmayan Konyalı hemşehrilerimize bir adı hatırlatmak isteriz. Prof. Dr. Mehmet Kaplan... O, 1944-1946 yılları arasındaki yedek subaylık görevinin ikinci dönemini, yani asteğmen olarak ordu saflarına katıldığı bir buçuk yıl kadar olan bu zaman dilimini Konya'da geçirmiştir. Hocamız, bizim gençlik yıllarımızda adı Astsubay Hazırlama Ortaokulu olan bu askerî eğitim kurumunda ve doçent unvanıyla Türkçe öğretmeni olarak görev yapmıştır. Bağla-

yalım o görev döneminde Konya'da Karaca Oğlan konulu bir de konferans veren hocamız bundan 40 yıl önce 23 Ocak 1986 tarihinde aramızdan ayrılmıştı. Bu yazı bu ayrılışın hatırasına, hatta vefasına bağlı olarak kaleme alınmıştır.

Mezunu olmaktan gurur duyduğum İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne öğrenci olarak kaydolduğum tarih, 1960 yılının ekim ayıdır. Üniversitemiz ise o yıllarda Kasım ayının ilk pazartesi günü açıldı.

Prof. Dr.
Saim SAKAOĞLU

Ancak kaydımız Hukuk Fakültesi'ndeki bir ortak büroda gerçekleştiği için Bölümümüzün bulunduğu büyük binaya da açılış gününde uğrayabilmiştik. Bölüm koridoru duvarındaki bir camlı bölmede her hocaların dersleri ayrı ayrı listelenmiş. Kimler bu hocalar? Ord. Prof. Dr. Reşid Rahmeti Arat, Profesörler Ali Nihat Tarlan, Tahsin Banguoğlu; doçentler Abdülkadir Karahan, Ömer Faruk Akün, Faruk Kadri Timurtaş, Ali Alpaslan. Ali Fehmi Karamanlioğlu; asistan Dr. Muharrem Ergin...

04 Mart 1984'te Prof. Kaplan için Maçka Palas'ta düzenlenen armağan kitabının sunulduğu günün gecesinde hocamız bizleri Moda'daki evinde ağırlamıştı.

Ayaktakiler: Ezel Erverdi – Engin Uludağ – Turan Ofazoğlu – Sadık Kemal Tural – Ahmet Bican. Ercilasun – Birol Emil – Muharrem Ergin – Saim Sakaoğlu – Mehmet Akalın, **Oturanlar:** Melin Has-Er - İnci Enginün – Kemal Eraslan – Mehmet Kaplan – Âmil Çelebioğlu Müjgân Cunbur – Tunca Kortantamer, **Öndekiler:** Mine Enginün – Bilge Ercilasun – Umay Günay

Sonradan, daha doğrusu ertesi yıl öğreneceğiz ki bizim Yeni Türk Edebiyatı alanında iki hocamız daha varmış: Prof. Ahmet Hamdi Tanpınar, Profesör Dr. Mehmet Kaplan. Ne yazık ki Tanpınar Hocamız ilk yarının sonunda vefat etmişti.

Prof. Kaplan bizim ikinci ve üçüncü sınıfta derslerimize girmişti. Kendisine has bir ders anlatma yöntemi vardı. Bazen yanında asistanlarını da gelirdi. Çok şeyler öğrendik ve zaman şairinin dediği gibi 'su gibi' akıp getirirdi.

Diploma almamız için toplam yedi dersi vermemiz gerekiyordu. Birinci sınıftaki yıl sonunun tek sınavı... Verirsek ikinci sınıfa geçeceğiz. Bir de yabancı dil sınavı var. Onu da en geç ikinci sınıfın sonuna kadar vermemiz gerekiyor. İkinci sınıfın sonundaki tek küçük sınavın adı TEKST idi. Liseden getirdiğimiz yabancı dil bilgisine dayalı küçük bir metni Türkçeye çevirmek. Ve büyük olay: İlk üçü, birinci sınıftan başlayarak üç yıllık sertifika... Sonuncusu ise tez alacağımız alanın dersleri... Bu

dersler dört yıl boyunca sadece biz tezli öğrencilere veriliyor. Prof. Arat'tan tez alan üç kişiydik, hocamız sadece bize ders verirdi.

Gelelim Prof. Kaplan Hocamıza... Hocamızın Atatürk Üniversitesi'ndeki öğreticilik ve yöneticilik hayatını şu şekilde aktarabiliriz:

“... Hocamızın Erzurum'da bulunduğu sürenin başlama ve bitiş tarihleri şöyle imiş: 08 Kasım 1958 - 23 Şubat 1960... Yani topu topu 25 ay kadar. O aynı zamanda Fen-Edebiyat Fakültesi dekanlığı ve rektör vekilliği görevlerini de üstlenmiş. Yani biz İstanbul'da fiilen öğrenci olduğumuz tarihlerde hocamız Erzurum'da değilmiş, ayrılalı da dokuz aydan fazla olmuş. Peki, hocamız nerede? Niçin bizim derslerimize gelmiyor? Bunu, o günlerin öğrencilik hâliyle öğrenmemiz kolay değil. Yıllarca sonra, köprülerin altından çok suların akmasından sonra, o da ancak ucundan bucağından olmak üzere, öğrenebiliyoruz. Anlatılması bile uzun hikâye... Meğer hocamız Londra'da bir üniversiteden davet almış ve orada alanıyla ilgili dersler veriyormuş. Tabii ertesi yıl yurdumuza döndü ve bizim derslerimize de girmeye başladı.” **(Beyazşehir dergisi, Erzurum)**

İkinci ve üçüncü sınıf Yeni Türk Edebiyatı derslerimize Prof. Kaplan ile Doç. Akün girdiler. Prof. Tanpınar'ın ise ikinci sınıfta iken bir yarı yıl hocamız olduğunu yukarıda dile getirmiştik.

Yukarıda adını andığımız bir ara sınavdan söz etmiştik: TEKST. İkinci sınıfın sonuna geldik, gireceğimiz ana derslerden sınav yok. Elbette yabancı dil sınavımızı daha önce vermişsek... Ancak bu sihirli ve sinirli kelime karşımıza çıkıverdi. İkinci sınıfların sınav programında böyle bir kelime var. Bu sınavın uygulaması ise şöyle:

Öğrenciler, liseden getirdikleri yabancı dille bir çeviri sınavına girecekler. Bölüm katındaki tek ve kocaman dershaneye sıra ile alınıyoruz. Yabancı dilleri İngilizce, Fransızca ve Almanca olan hocalarımız aralıklarla kocaman masanın etrafında oturuyorlar. Sıra bana geldi. İçeriye girdim. Prof. Kaplan Bey'in karşısı boş. Orayı işaret ettiler ve gösterilen yere oturdum. Prof. Kaplan'ın önünde birkaç kitap var. Onlardan birini seçti, sayfalarını çevirdi ve bir yerde durdu:

“Saim, bu sayfadaki şu maddeyi çevireceksin.”

Teğmen Doç. Dr. Kaplan Konya'da vatani görevini yaparken

O kalın ve ciltli kitap Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan İslam Ansiklopedisi'nin ciltlerinden biriydi. İşaret edilen madde ise, şu anda tam imlasını hatırlamıyorum ama şöyle olacaktı: Mirîâhûr... Hocamız bana belirli bir süre verdi ve biraz ötesindeki başka bir hocamızla konuşmaya başladı. Biz öğrenciler ise elimizdeki İngilizce-Türkçe Sözlük'ün (Redhouse olabilir mi acaba?) yardımıyla verilen satırları dilimize aktarmaya çalışacağız.

Tam 64 yıl sonra genel ağa bakıyorum. Bu madde şöyle verilmiş: İsmail Hakkı Uzun-

çarşılı, "Mirâhûr", İA, VIII, 347-350. Kelimenin dilimizde söylenişinin farklı bir şekli ise imrahor imiş. Gençlik yıllarımda uğradığım Ankara'da bir dere vardı: İmrahor Deresi... Ne oldu, duruyor mu, iptal mi edildi (!) Artık o Angaralıların mes'elesi...

O sınav Prof. Kaplan Bey ile olan ilk sınavımdı ve başarılı bulunmuştum.

Tezsiz sertifikalarımın ilki ni Yeni Türk Edebiyatı'ndan seçmiştim. 1963 yılının Hazi-
ranında bu dersin sınavına gi-

Ord. Prof. Dr. Reşid Rahmeti Arat

Prof. Dr. Mehmet-Kaplan

Prof. Dr. Şükrü Elçin

riyorum. Sınavımızın baş hocası Prof. Mehmet Kaplan Bey... Doç. Dr. Ömer Faruk Akün Bey de sınavda görevli hocalarımızdan. Sınav salonunda ise gözetmen olarak bulunan genç asistanlarımızdan Birol Emil Ağabeyimiz.. 'Ağabey' diyoruz çünkü o da Çapa Yüksek Öğretmen Okulu mezunlarından. Öylesine Çapalı ki zaman zaman Necmettin Hacıeminoğlu ağabeyimizle Çapa'ya gelirler, biz Bir'lerin Osmanlıca dersi için özel dersler verirlerdi. (Bu dersin adı son zamanlarda Osmanlı Türkçesi olarak kullanılır oldu.) Hatta Birol Ağabey'imiz, sınıf arkadaşımız Ülkü Ürek ile evlenip yuvasını kurmuştu.

Sınav öylesine dehşetengiz idi ki... Fakülte öğrencisi ola-

rak girdiğimiz ilk BÜYÜK sınav idi. Daha ikinci sınıf öğrencisi iken bu sertifikaya çalışmaya başlamış ve ilk girişte başarmayı azmetmiştim. Öyle de oldu. O yılın Eylül'ünde Yeni Türk Dili, ertesi yılın Şubat'ında ise Eski Türk Edebiyatı sertifikalarını verip ana yola çıkmıştım. Ana yolun adı, Umumî Türk Dili Sertifikası idi.

.....

Mezun olup Ankara'ya kur'a çekmeye gidiyorum. Amacım özellikle yatılı bir öğretmen okulu... Meğer fakülte mezunlarını öğretmen okullarına vermiyorlarmış. Niyetimiz yatılı bir lise... Çektik ve Tokat Gaziosmanpaşa Lisesi'nin edebiyat öğretmeni olduk.

Atatürk Üniversitesi'nde açılan asistanlık sınavına giriyorum. 10 Temmuz 1967 tarihinde başlayan üç aşamalı sınavı kazanıp asistan olmaya hak kazanıyorum. Artık halk edebiyatı asistanıyım. Bölümde halk edebiyatı alanında iki asistan daha var: Muhan Bali, altı ay önce tezini tamamlayıp doktor olmuş. Bilge Palandöken ise Erzurum masalları üzerinde doktorasını sürdürüyor. Her ikisi de benim gibi İstanbul Üniversitesi mezunu, her ikisinin de danışman hocaları Prof. Dr. Mehmet Kaplan... Öyleyse benim danışman hocam da Prof. Kaplan olacak gibi... Dekanlığımız Prof. Kaplan ile temasa geçiyor, benim hakkımda verilen kısa bilgiden sonra olumlu cevap alınıyor. Artık lisans öğrenimimden hocam olan Prof. Dr. Mehmet Kaplan Bey ile yeniden hoca-öğrenci ilişkisi başlıyor.

Hoca ile öğrencilerinin, özellikle yüksek lisans ve doktora öğrencilerin çalışmalarından kaynaklanan farklı özelliklerin sergileneceği unutulmamalıdır. Aşağıya, benim bilim yolunda ilerlemem konusunda emeği geçen üç güzel insan ile ilgili yayınlarımı kısaca hatırlatmak istiyorum.

HOCALARIMA DAİR YAZDIKLARIMIZ

Ord. Prof. Dr. Reşid Rahmeti Arat

‘Ölümünün 40. Yılında Ord. Prof. Dr. Reşid Rahmeti Arat’, Türk Dili, 88 (636), Aralık 2004, 739-754;

Not: 03 Şubat 2004 tarihinde Türk Dil Kurumu'nda verilen konferansımızın metnidir.

“Türkoloji Koridorunda Bir Ordinaryüs İle Tek Başına Lisans Dersleri”, Türkiyat Mecmuası, özel sayı, 2025.

Prof. Dr. Mehmet Kaplan

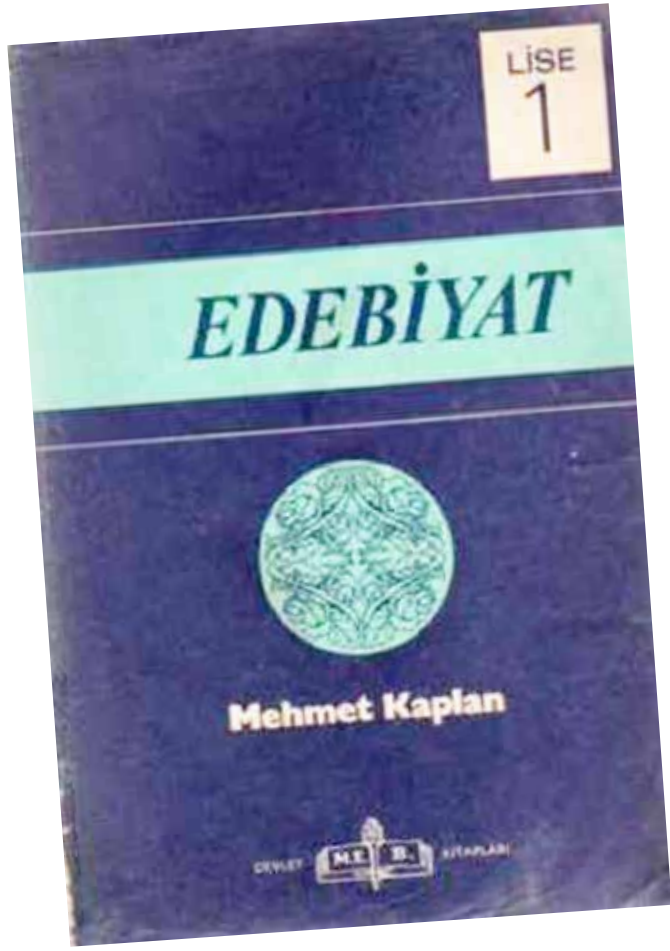
“Halk Edebiyatımız ve Prof. Kaplan”, Türk Edebiyatı, 149, Mart 1986, 35;

“Türk Halk Edebiyatına Kol Kanat Geren Bilgin: Prof. Dr. Mehmet Kaplan”, Mehmet Kaplan (ed. İnci Enginün-Yakup Çelik), Ankara 2013, 159-170. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını.

“Ölümünün 14. Yılında Prof. Dr. Kaplan'ın Öğrencisi Dr. Saim Sakaoglu'na Bir Mektubu”, Türk Kültürü, 38 (441), Ocak 2000, 12-127.

“Prof. Dr. Mehmet Kaplan Beyefendi Doktora Hocamdı”, Edebice, 7 (32), Güz 2022, 15-19. (Bafra-Samsun, Prof. Dr. Mehmet Kaplan dosyası)

(Bu konu aşağıda ayrıca ele alınacaktır.)

Prof. Dr. Şükrü M. Elçin

“Doğumunu 88. Yılında Prof. Dr. Şükrü Elçin”, Türk Dili, 2000 / I, 580, Nisan 2000, 353-355.

Not: 03 Şubat 2000 tarihinde Türk Dil Kurumu’nda verilen konferansımızın metnidir

“Şükrü Elçin ve Âşık Şiiri Üzerine”, Şükrü Elçin Kitabı, Ankara 2019.

Not: 26 Ekim 2018 tarihinde, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü’nce düzenlenen, Ölümünün 10. Yılında Prof. Dr. Şükrü Elçin toplantısında yapılan konuşmanın

metnidir.

Şükrü Bey benim fiili olarak hocam olmadı ama benim doktora, doçentlik ve profesörlük jürilerimde kâh üye, kâh başkan olarak bulunmuştu.

Prof. Kaplan Atatürk Üniversitesi’nde göreve başladıktan bir süre sonra, orada görevli arkadaşlarının bilgi vermesi üzerine şehrin halk kültürü ortamlarını ziyaret eder olmuş, bize de öyle anlatıyorlar. Bu arada bir gece asistanlarıyla gittikleri bir kahvehane’de (oralar sonradan çayhane olmuştu) meddah Behçet

Mahir'i tanır. Dinler ve ilgi duymaya başlar. Derken dekan olduğu için de onu Üniversiteye yardımcı elemanlar sınıfından göreve başlatır. Amaç onun, rahatlıkla, dağarcığındakileri ilgili asistanlara anlatmasıdır. Nitekim başta ilk doktora öğrencisi olan Muhan Bali ve daha sonra gelenler Behçet Mahir'den çeşitli alanlarda derleme yaparlar. Bu çalışmalar ülkemizde yeni bir yolun kapılarını açar.

Kaplan Bey'in Erzurum'daki ilk öğrencilerinden, 35 yılını Erzurum'a adayın Prof. Dr. Orhan Okay Ağabey'in bu çayhane günlerini anlatmasına bir giriş yaparak yolumuza devam edelim:

“Prof. Kaplan, keşfettiği bu zengin hazineden Erzurum'a gelen bütün meslektaşlarının da yararlanmasını ister. En azından onlar da bir meddahı dinlesinler. Ona göre belki de bu gelenler arasında Erzurum'daki bu geleneği bilmeyenler bile vardır. Vefalı öğrencilerinden Prof. Okay bu konuda şöyle demektedir:

“Hoca bir akşam hepimizi Erzincan Kapısı denilen çarşı içinde bir âşık kahvesine götürdü. Hepimizi dediğim zaman asistan adaylarından bir kısmı ile üniversitenin edebiyat fakültesi hocalarının çoğunu kastettim. Hocalardan aklımda kaldığı kadar İbrahim Kafesoğlu, Adnan Erzi, Berna ve Tatyana Moran,

Mustafa Akdağ, tabii Kaplan ve Behice Hanım ve yeni gelmiş olan rektör de dâhil olmak üzere on-on iki kişilik bir grup kahveden içeri girdik. Bir âşık kahvesini ilk defa görüyorduk (Âşık kahvesi de bu çeşit müşterileri de ilk defa görüyor olmalıydı). Ortada yanan bir sac sobanın etrafındaki küçük bir boşluktan sonra gerilere doğru iki taraflı tahta peykeler, hasır sandalyeler sıralanıyordu...” (Okay 2003: 47-48).

O bir Yeni Türk Edebiyatı Hocası olarak biri dışında hepsi İstanbul Üniversitesi mezunu olan öğrencilerinin danışman hocalıklarını üstlenir. Bu beşli bizim için olduğu kadar alanımız için de son derece önemlidir. Biz Saim Sakaoglu olarak bu çalışmalara bilimsel bir ad vermeyi uygun görürüz: Erzurum Beşlisi / Prof. Dr. Mehmet Kaplan Okulu. İşte bu beşli ve doktora çalışmaları:

“Kaplan Bey'in Atatürk Üniversitesi'nde halk edebiyatı alanında doktora danışmanı olduğu beş öğrencisi vardı. Hepsi profesör oldu, emekli oldu ve ikisi (Prof. Bali ve Prof. Seyidoğlu) aramızdan ayrıldı. Aşağıda doktorların adları tezlerinin tamamlanması tarihi esas alınarak verilmiştir.

a. Muhan Bali, Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi / Varyantlarının Tesbiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi, 1967, bs. 1973.

b. Saim Sakaoğlu, Gümüşhane Masalları / Metin Toplama ve Tahlil, 1971, bs. 1973 (2. bs. Gümüşhane ve Bayburt Masalları, 2002).

c. Bilge (Palandöken) Seyidoğlu, Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar, 1972, bs. 1975. (2. bs. 1999).

ç. Fikret Türkmen, Âşık Garip Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma, 1973, bs. 1974 (2. bs. 1995). Âşık Garip Hikâyesi. Ankara: Akçağ Yayınları. (3. bs)

d. Umay Günay, Elazığ Masalları, 1973, bs. 1974.

Bu kitaplardan ilk dördü Ankara’da, sonuncusu Erzurum’da basılmıştır.” (**Beyazşehir’den**)

Günümüzde, şairin dediği gibi Edirne’den Ardahan’a kadar değil, Muğla’dan Van’a kadar da pek çok üniversitemiz bu beşlinin öğrencileriyle, onların öğrencilerinin öğrencileriyle geniş bir bilim ordusunu oluşturmuştur. Ardahan Üniversitesi Türk Halk Edebiyatı öğretim üyesi Prof. Dr. Erdoğan Altınkaynak, bizim doktora öğrencimiz Prof. Dr. Ali Berat Alptekin’in doktora öğrencisidir. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi’nde halk Edebiyatı öğretim üyesi ola-

rak görev yapan Prof. Dr. Naci Önal Atatürk Üniversitesi’nden öğrencimizdir. Van Yüzüncüyıl Üniversitesi’nde Yrd. Doç. Dr. olarak halk edebiyatı öğretim üyeliği görevini üstlenen Yılmaz Önay bizim lisanstan ve doktoradan tez danışmanlığını üstlendiğimiz meslektaşımızdır. Marmara Üniversitesi öğretim üyelerinden Türk Halk Edebiyatı profesörü Mehmet Aça bizim yüksek lisans ve doktoradan öğrencimizdir. Arada kalan il-lerimizi ayrı ayrı ele almak çok uzun bir makalenin konusu olabilir.

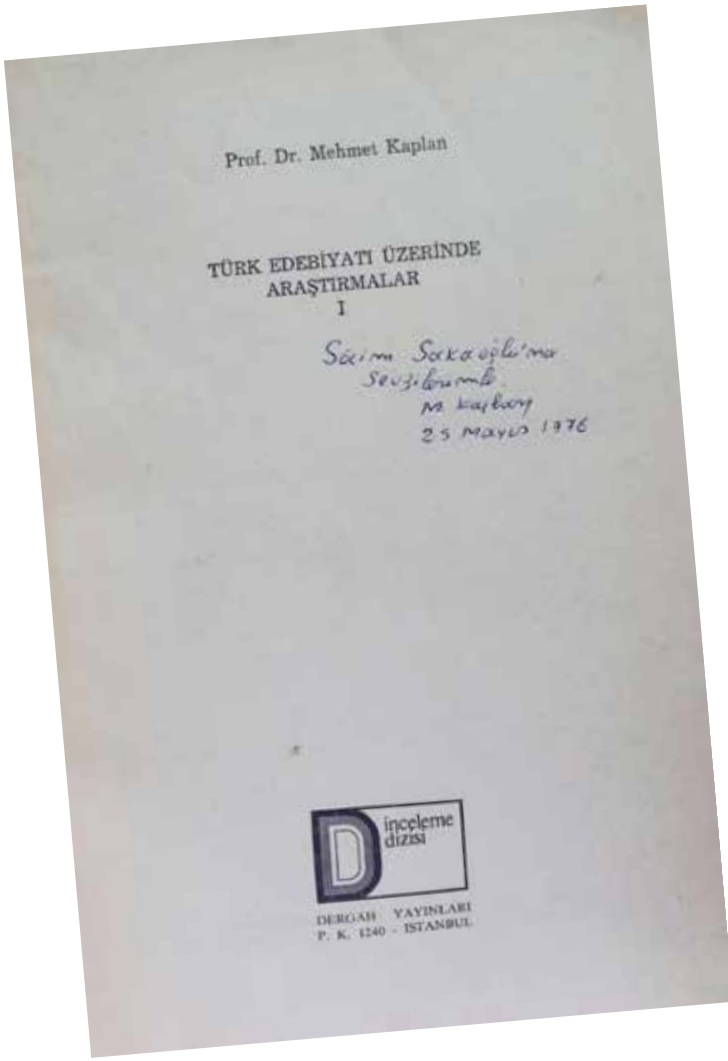
Demek ki bütün bu her yaştan gencin bizim alanımızda yer almaları merhum hocamız Prof. Dr. Mehmet Kaplan’ın açtığı ışıklı yolda yürümelerinin sonucudur.

Prof. Kaplan’ın açtığı yolu başka bir açıdan daha değerlendirebiliriz. Bu değerlendirme, **KAPLAN OKULU/Sakaoğlu Kolu** olarak adlandırılabilir. Aşağıdaki sıralamayı dikkatle takip edersek ortaya çıkacak olan incelik kendiliğinden görülecektir.

Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Prof. Dr. Saim Sakaoğlu’nun danışmanıdır.

Prof. Dr. Saim Sakaoğlu, Prof. Dr. Ali Berat Alptekin’in danışmanıdır.

Prof. Dr. Ali Berat Alptekin, Prof. Dr. Esmâ Şimşek’in danışmanıdır.

Prof. Dr. Esmâ Şimşek,
Doç. Dr. Ebru Şenocak'ın danışmanıdır.

Doç. Dr. Ebru Şenocak,
Doç. Dr. Fevziye Alsaç'ın danışmanıdır.

Doç. Dr. Fevziye Alsaç,
.....'ın danışmanıdır.

Bu kolun benzerini bütün bilim dalları arasında belki pek az örneğiyle bulabiliriz. Kaplan Bey'in 1959'da Erzurum'a gitmesi böyle bir yolun açılmasına yardımcı olmuştur; 1959-2022...

"Bir gün bölümdeki odamda otururken kapım açıldı. Gelen, Üniversite Matbaası'ndan tanıdığım bir arkadaşımızdı. Elindeki zarfı bana ulaştırarak söze başladı:

"Hocam, bu zarfın içinde Prof. Mehmet Kaplan Hocamızın bir yazısı var. Dizilmiş de tashihi yapılacaktı. Ancak hocamızın adresini bulamadık. Siz onun öğrencisi

imişsiniz. Size versek siz gönderir misiniz?”

İşin aslını biraz sonra anladım. Meğer Atatürk Üniversitesi benim bilğim olmayan güzel bir iş başlatmış. Türk kültürü ile ilgili makalelerden oluşacak bir kitap yayımlayacakmış. Aslında bu bir dizinin kitaplarından biriymiş. Ankara ve İstanbul’daki büyük hocalarımızdan yazı istemişler. Prof. Kaplan da bir yazı göndermiş. Gelen yazılar matbaada dizilip çıktıları alınmış. Yazıların sahipleri tarafından okunması istenince iş benim

kapıya kadar gelmiş. Konu bu.

Zarfı alıp gelen görevliyi uğurladım. Akşam üzeri hocamızı telefonla adayarak konuyu gündeme getirdim. Kendileri beni son derece gururlandıran bir ifade ve ses tonuyla şunları söyledi:

“Saim, Kardeşim, sen benim Erzurum’daki vekilimsin. Yazıyı aç, oku ve düzeltilecek dizgi hatası filan varsa düzelt ve geri gönder. Bu isteğimi de kendilerine ilet.”

Hemen zarfı açıp dizili metni okumaya başladım. Hatırladığım kadarıyla Hocamız Behçet Necatigil'in Evler şiirinin tahlilini yapmış. Ben onun yazısını okurken dikkatimi çeken noktalar çıkınca daktilo edilmiş metninle karşılaştırıyordum. Yazıyı bir gün arayla iki defa okuyarak yanlışsız olarak gönderilecek hâle getirmiştim.” **(Beyazşehir'den)**

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı 1975 yılında aldığı bir kararla liselerde okutulacak olan ders kitaplarının tek kitaba indirir. Artık edebiyat öğretmenleri ders yılının sonunda zümre toplantıları yapıp kendilerine eşantyon olarak gönderilen kitaplardan birini seçme sıkıntısına katlanamayacaklardır. Bakanlık, o dönemde üç yıl olan liselerin edebiyat kitaplarını yazma işini Prof. Dr. Mehmet Kaplan Hocamıza verir. İlk olarak lise 1'lerin kitabı hazırlanmaya başlanır. Bu hazırlık sırasında hocamızın karşısına bizim alanımızla ilgili çok küçük sorunlar ortaya çıkar. Bunlardan biri de, Behçet Mahir anlatması, bir hikâyede geçen bazı kelimelerdir. Bunlar Erzurum ağzının özel kelimeleri olup sözlüklerden daha çok ağızlarla ilgili kaynaklarda karşılaşılabilecek kelime, atasözü, deyim, vb.dir.

Bir yaz günüydü. Hocamız-

dan bir mektup aldım. (Daha faks / belgegeçer bile yok!) Mektupta özellikle şöyle deniliyor:

“Behçet Efendi'nin anlatmasında geçen şu şu kelimelerin metindeki anlamları nasıl açıklanabilir? Metnin akışından yola çıkarak kesin bir cevap veremiyoruz. Bu konuda bir açıklamanızı bekliyorum.” İstek üç aşağı beş yukarı böyle. Bu kelimelerden biri de *garlangoç uşakları*'dır. Elbette ilk okunuşta çözülemeyecek, Erzurum ağzının özelliğinden yola çıkılarak açıklanabilecek bir tamlama... Mademki böyle bir tamlama binlerce öğrencinin okuyacağı bir ders kitabında yer alacak, biz de işi sıkı tutup bilgilerimizi sağlıklı bir şekilde hocamıza aktarabilmek için Erzurumlu arkadaşlarımızdan da destek alarak kelimemizi hocamıza iletmıştik. (Bu tamlamanın ikinci sınıf kitabında olabileceğini de hatırlatmak istiyorum.)

Prof. Kaplan bir Yeni Türk Edebiyatı öğretim üyesidir. Ülkemizdeki halk edebiyatı alanını geliştiren gençlerin yetişmesinde öncülük etmiş, beş doktora öğrencisi profesörlük derecesine ulaşmıştır. Bu gençlere yol gösteren, onları yönlendiren bir hocanın bu alanda elbette bazı görüşleri de olacaktır. Onun bu alandaki çalışmalarından birinden kısa bir bölümü almayı

uygun buluyoruz. Hocamız bu yazısında âşığımızın dört dörtlükten oluşan bir şiirini ele almıştır. Biz de o şiirin ilk dörtlüğünü alıyoruz.

*Gurbette ömrüm geçecek
Bir daracık yerim de yok
Oturup derdim dökecek
Bir münâsib yârim de yok*

“Karacaoğlan’ın ‘Gurbette ömrüm geçecek / Bir daracık yerim de yok’ Şiirinin Tahlili” adlı, aslı bir bildiri olan yazısının ilgili bölümü şöyledir.

“Karacaoğlan’ın nereli olduğu, ne zaman doğduğu ve nerede yaşadığı hakkında araştırmalar devam ederken, tutulacak yollardan biri de ona izafe edilen şiirleri incelemektir. Ben bunlardan gelişigüzel birini seçerek kısaca üzerinde durmak istiyorum. Şiir şu:”

[Burada, Prof. Kaplan’ın Sadettin Nüzhet Ergun’un, *Karacaoğlan / Hayatı ve Şiirleri* (Yeni ilâvelerle, Maarif Kitaphanesi, 21. bs. İstanbul 1974) adlı eserinin 229. sayfasından alınan ve bizim yurkariya aldığımız, ... *da yok* / ... *de yok* redifli sekizli koşması (semai) yer almaktadır.”

“Sekiz hece ile yazılmış olan bu semai, şekil ve kafiye tarzı bakımından tamamıyla

Halk edebiyatı geleneğine uygun. Diğer Halk şairleri gibi Karacaoğlan da kendisini mukayyed kafiye ile bağlamayarak, ses benzeşmesiyle yetiniyor. Bu serbestlik ona daha rahat bir konuşma sağlıyor.”

“Şair, ortak dil ve gelenek içinde kalmakla beraber, şiirinde kendi halini anlatıyor. Dış şekil şairin ferdi şahsiyetini ortadan kaldırmıyor. Bu bir “ben şiiri”dir. Bu söyleyiş tarzı ona lirik bir hava veriyor.”

“Şiiri baştan sona kadar idare eden “yok” redifidir. Dörtlükler sonunda tekrarlanan bu kelime şiire hem bir ahenk veriyor, hem de muhtevada bir bütünlük sağlıyor.”

“Bu şiire göre, Karacaoğlan fakir, kimsesiz, gezgin bir halk şairidir. Memleketinde oturacak ve kendisini geçindirecek “bir daracık yer”i bile yoktur. Bundan dolayı o, gurbet yollarına düşmüştür. İlerisi için bir ümidi de yoktur. “Ömrüm gurbette geçecek” diye üzüyor.”

Burada dikkatimizi çeken nokta, Prof. Kaplan’ın şiire bir âşık edebiyatı inceleyicisinin gözünden daha çok bir Yeni Türk Edebiyatı araştırmacının gözüyle bakmasıdır.

(İlk defa, Edebiyatımızın İçinden (1. bs. İstanbul 1978;

2. bs. İstanbul 1998, 43-45) adlı makaleler kitabında yer alan bu yazı, aslında, Prof. Kaplan'ın, 1. bölümü 18-20 Nisan 1975 tarihleri arasında İstanbul'da toplanan, Uluslararası Karacaoğlan Semineri için hazırladığı bildiridir. Bu bildiri, Seminer programında, "Karacaoğlan'ın 'Gurbette ömrüm geçecek/Bir daracık yerim de yok' Şiirinin Tahlili" adıyla yer almaktadır. Seminer programı için bk. "Bora Hınçer, Uluslararası Karacaoğlan Semineri ve Şenlikleri", Türk Folklor Araştırmalar, 16 (311), Haziran 1975, 7343-7346.)

Prof. Kaplan ile ilgili yayınlarımızı bazı başlıklar altında topluca vermeyi uygun buluyoruz.

A. Türk Kültürü Dergisindeki Dizi Yazılarım

1. "Prof. Dr. Mehmet Kaplan ve Kadırlılı Âşık Halil Karabulut'a Mektupları", Türk Kültürü, 36 (417), Ocak 1998, 11-14.

bk. "Prof. Mehmet Kaplan ve Kadırlılı Âşık Halil Karabulut", Türk Edebiyatı, 26 (291), Ocak 1998, 19-20. S

2. "Yavaş Yavaş Tanıdığım

Hocam: Prof. Mehmet Kaplan", Türk Kültürü, 37 (429), Ocak 1999, 15-18.

3. "Ölümünün 14. Yılında Prof. Kaplan: Prof. Kaplan'ın Öğrencisi Dr. Sakaoğlu'na Bir Mektubu", Türk Kültürü, 38 (441), Ocak 2000, 12-17.

4. "Ölümünün 15. Yılında Prof. Kaplan: Prof. Kaplan'ın Çeşitli Konulardaki Görüşleri", Türk Kültürü, 39 (453), Ocak 2001, 4-9.

5. "Ölümünün 16. Yılında" Prof. Kaplan: Hocam Kaplan'a Dair Bir Eser", Türk Kültürü, XL (465), Ocak 2002, 45-48.

6. Ölümünün 17. Yılında Prof. Kaplan: Hocam Kaplan'dan Hatıralar", Türk Kültürü, 41 (477-478), Ocak-Şubat 2003, 12-16.

7. "Bir Hoca, Bir Ağabey: Prof. Kaplan ile Prof Okay", Türk Kültürü, 42 (489-490), Ocak-Şubat 2004, 449-452.

8. "Prof. Kaplan'ın Prof. Okay'a Gönderdiği Mektuplarda Bir Halk Edebiyatı Araştırmacısı ve Türk Halk Edebiyatı", Türk Kültürü, 43 (501-502), Ocak-Şubat 2005, 19-23.

ayr. bk. Merhaba /Akademik Sayfalar, 5 (4), 02 Şubat, 36-37

9. “Ölümünün 21. Yılında Mehmet Kaplan: Mehmet Kaplan’a Veda”, Türk Kültürü, 44 (513-514), Ocak-Şubat 2006, 11-12.

B. Ölümü Üzerine Yazdıklarım

1. “Halk Edebiyatımız ve Prof. Kaplan”, Türk Edebiyatı, (149), Mart 1986, 35.

2. “Ölümünün 10. Yılında Mehmet Kaplan’ı Anarken”, Çağrı, 40 (436), Mart 1996, 12.

ayr. bk. Yeni Konya, 15 Ocak 1996.

3. “Ölümünün 20. Yılında Prof. Dr. Mehmet Kaplan”, Merhaba / Akademik Sayfalar, 6 (5), 15 Şubat 2006, 37-39.

C. Armağan Yazılarım

1. “Abdülhak Hamid’in Sabr ü Sebat Adlı Eserinde Atasözleri ve Deyimler”, Mehmet Kaplan’a Armağan, İstanbul 1984, 221-246.

2. “Karacaoğlan’ın Edebiyatımızdaki Yeri”, Mehmet Kaplan İçin, Ankara 1988, 201-210.

Not: 21 Aralık 1988 tarihinde Çukurova Üniversitesi Rektörlüğü tarafından düzenlenen Karacaoğlan’ı Anma Günü’nde verilen konferansımızın metnidir.

Ç. Öbür Yazılarım

1. “Türk Halk Edebiyatına Kol Kanat Geren Bilgin: Prof. Dr. Mehmet Kaplan”, Mehmet Kaplan (ed. İnci Enginün-Yakup Çelik), Ankara 2013, 159-170. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını.

2. “Erzurum’un Bir Mehmet Kaplan’ı Vardı”, Beyazşehir Palandöken, 23, Temmuz-Ağustos 2017, 8-15.

3. “Bir Fotoğrafın Hatırlatıkları 28 / “Doktora Hocamız Prof. Dr. Mehmet Kaplan’ın En Mutlu Günü”, Merhaba / Akademik Sayfalar, 20 (33), 01 Eylül 2021, 517-524.

4. “Prof. Dr. Mehmet Kaplan Beyefendi Doktora Hocamdı”, Edebice, 7 (32), Güz 2022, 15-19. (Bafra-Samsun, Prof. Dr. Mehmet Kaplan dosyası)

Ruhu şâd olsun.

Kaynak:

Saim Sakaoğlu, “Erzurum’un Bir Mehmet Kaplan’ı Vardı”, Beyazşehir Palandöken, 23, Temmuz-Ağustos 2017, 8-15.

SON